

5

4

P R O L V S I O
D E
V E S T I G I I S L I N G V A E H E B R A I C A E
I N L I N G V A G R A E C A
P R A E M I S S A
O R A T I V N C V L I S V I
I N
S C H O L A T H O M A N A
A . D . I X . M A I I H O R . I X . A . C I D I O C C L I I I .
R E C I T A N D I S .
A D Q V A S A V D I E N D A S
P A T R O N O S E T F A V T O R E S
H V M A N I S S I M E I N V I T A T
R E C T O R
I O . A V G V S T V S E R N E S T I

مجلد

UNIVERSITÄTS- UND LANDESBIBLIOTHEK SACHSEN-ANHALT
LEIPZIG
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
VI
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN
KUNST- UND WISSENSCHAFTEN

In controuersia ea, quae uiris doctis intercedit de genere scribendi, quo uiri diuini vsi sunt in libris sacris, sitne sacis simile ei, quod graeca uetustas vsurpauit, et ab hebraïsmis purum, nec ne, defensores puritatis saepissime pugnant auctoritatibus poetarum. His contrariae sententiae auctores, Gatakerus in primis, Mosesque Solanus, ita occurrunt, ut dicant, multa esse in poetis abhorrentia a uulgari consuetudine loquendi, quam sequantur scriptores populares, eamque ob causam non esse consentaneum, ut, si cuius *Φρῶσεως*, scriptoribus *Θεοκρίστοις* frequentatae, hebraicaeque consuetudini similis, unum et item alterum exemplum in poetis graecis reperiatur, ea pure graeca, et ab scriptoribus bene graece scribentibus potius, quam ex hebraico sermone ducta putetur. Eam rationem etsi non repudiauim; tamen non omnino mihi satisfacere fateor, etiam propter multitudinem exemplorum, quae in eo genere proferuntur. Altius repeti refellendi ratio potest, ut opinor, atque sic comparari, ut etiam in alio genere exemplorum repudiando profit, quo illi

IV

in puritatis defensione vtuntur. Quae vt intelligatur, animum induxi, quaedam hoc tempore disputare vniuerſe, de veſtigiis linguae hebraicae, quae mihi viſus ſum deprehendiſſe impreſſa, non modo in poetis graecis, ſed etiam in aliis ſcriptorum generibus. Ea diſputatio erit tripartita. Primum oſtendam, in antiquiſſimis optimiſque graecae linguae auſtoribus iis, qui populari oratione vtantur, eſſe quaedam, quae videantur e conſuetudine hebraica ducta eſſe: veniam deinde ad poetas, in iisque, non abhorrens eſſe, diſſeram, quasdam agnoſcere veteris hebraicae linguae reliquias: deſinit denique diſputatio in ſcriptoribus iis, qui ſublata libertate Graecorum, maximeque, imperantibus primum in Oriente Graecis, deinde Romano imperio ad eaſdem partes propagato, et Chriſtiana denique religione conſtituta, vixere. Eius autem rei conſilium mihi iniectum eſt nuper, cum interpretatione libelli, quem Plutarchus de diſcrimine Amici et Adulatoris ſcripſit, inſtituta, veniſſem, ad locum, vbi adulator dicitur imitatione morum inſtitutorumque captare beneuolentiam hominum, τῶ μὲν συνορχόμενος καὶ συνάδων, τῶ δὲ συμπαλαίων, καὶ συγκοιόμενος etc. vbi Plutarchus, de more ſuo, verbo vulgari συμπαλαίειν iunxit eiſdem ſignificationis verbum aliud exquisitiuſ συγκοιέσθαι: quod ita ſimile eſt hebraico פָּנַן et פָּנַן, vt ad eius ſimilitudinem factum videri poſſit. Nam hebraicum illud, quo vſus eſt Moſes Gen. XXII, 25. 26. quodque vertitur ab Alexandrinis Interpretibus παλαίειν, proprie eſt *in puluere volui*, eaque de cauſſa ab Aquila, proprietatem verborum diligentiffime ſecuto, itemque a Symmacho, per κωλιεσθαι explicatur. Sed rem, vt propoſuimus, aggrediamur.

Primum igitur, qui veteres illos Atticos Oratores, Hiſtoricos, cererosque proſaicos ſcriptores. attente legant, ſi hebraiſmi non ſint proſus imperiti, paſſim animaduertant formas dicendi, quae ita ſimiles ſint hebraicis, vt vix dubitare liceat, quin

quin ex his sint expressae. Non mea vnus, aut primi, ista obseruatio est atque opinio, sed multorum ante me, nominatim Marklandi V. C. ad Lysiam p. 549. vbi, prolatis e Lysia exemplis formulae *μετά τῶς ἐνάς* subiicit: *Et hinc intelligitur phrasis ista, quae in Nouo Foedere toties occurrit, vt Io. VIII, 29. Act. X, 38. quam locutionem ab Hebraeis forte, vt innumeras alias, mutuari sunt Graeci veteres.* Quos ille vniuerso nomine appellat, intelligit, vt opinor, maxime Atticos illos veteres, quibus id certe commune est cum ceteris, de quibus post dicitur. Atque illa obseruatio saepe perutilis esse potest, in sacris libris, vbi non raro haerent viri docti in formis hebraicis, aut iis respondentibus graecis interpretandis, dum nimis verba singula amplectuntur: facile se expedituri, si earum vim comparatione cum graecis reperire didicissent. Vno exemplo, sed luculento, defungemur. Quomodo torserint Interpretes verba Mosiaca Gen. XLIX, 10. *מִן רַגְלֵי*, nemo est, quin sciat. Eius rei nulla alia causa est, nisi vulgaris illa et puerilis interpretatio verborum, ab Aquila orta, *ἀπὸ μεταξύ ποδῶν αὐτῆς* vertente, quae in vernacula inprimis nostra, aliquid sonare videntur amplius, quam in linguis mortuis significant: quanquam et Hebraeorum magistri olim similia nugati sunt, dum vocum singularum propriam vim nimis retinent. Quanto facilius verum sensum, omni argutatione vitata, viri docti reperissent, si Graecos consulissent, qui istam formam dicendi, *מִן רַגְלֵי* et *מִן רַגְלֵי* סור ad verbum suo sermone expriment, valdeque frequentant. Plato in Theagene T. I. p. 123. A. *ἐν τῶν ποδῶν ἀποχωρήσομεν*: et Xenophon Sympol. c. 4. §. 51. *ἐν ποδῶν ἀπέρχονται*. Id autem nihil est amplius, quam, quod latini dicunt, *e medio discedere*, siue simpliciter, *abire*, vt *ἐν ποδῶν*, siue *ἐκ ποδῶν γίνεσθαι*, *discedere e conspectu*, vel *mori*, et *ἐν ποδῶν ποιεῖσθαι*, *tollere*, *amouere*, et multa alia similia. Neque id modo absolute dicunt, sed etiam cum genitiuo, ne vlla dubitatio reliqua sit: vt Xenoph. Cyrop. V. p. 52. 16. ed. Steph.

VI

sec. ὅσα ἐνοχλεῖσθαι ἐστὶν, τῶν ἐν ποδῶν ἡμῶν, quaecunque incommodum afferre possunt, ab his aberamus. Nemo in graeca hac forma vnquam haereat mediocriter graece doctus. Qui e verbis ἐν ποδῶν aliquid exprimere amplius vellet, quam dixi, vrgens verborum proprietatem, pueris risum moueret.

Hebraeorum mos est, homines exprimere per partes corporis, quarum qualiscunque sit coniunctio cum ea re, quae iis tribuitur: idque cum faciunt, nihil de istis partibus cogitant, sed totam personam animo contuentur, sicut, qui latine appellant aliquem *carissimum caput* aut *pectus*, nihil de istis partibus admodum cogitant, sed de toto homine, vel maxime animo eius. Quod ignorantes vulgo homines, aut non cogitantes, non modo inepte formas illas loquendi verterunt, sed etiam ex iis emphases, ritus, nescio quid non, exsculpere. Act. V, 2. Ananias pretium venditi praedii ἐθηκε παρὰ πόδας τῶν ἀποστόλων, tradit Apostolis, non, apud pedes Ap. posuit: nec fecit hoc latino sensu, nec id cogitauit Lucas: sed, si tamen quid amplius desideres, custodiae curaeque Apostolorum, ait, tradidisse et mandasse, vt Paulo vestes ii, qui Stephanum lapidabant Act. VII, 58. ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τὰς πόδας Σαύλου: vbi vertendum erat, Saulo vestes mandabant custodiendas, vt patet ex Act. XXII, 20. ducta forma loquendi e Gen. XXX, 30. vbi Iacobus Labani dicit: te Deus auxit יָרָךְ cura mea, per me, non, ad pedem meum. Atque ad hanc rationem explicandum erat illud de Paulo, παρὰ τὰς πόδας Γαμλιηλ ἐνατεθραμμένα Act. XXII, 3. educato cura Gamalielis, siue simpliciter, apud Gamalielē, non, vt compilatores antiquitatum hebraicarum, et interpretum quidam volunt, ad pedes, quod discipuli humi federint apud Hebraeos, magistri in loco et sede editiori, vnde etiam vulgo hodie, cum aliquem volunt dicerē discipulum alterius fuisse, ad pedes eius sedisse, etiam in vernacula nostra, haud bene dicunt. Martha quidem Lucae X, 39. παρακαθίσασα παρὰ

παρὰ τὰς πόδας τῆ Ἰησοῦ ἤμας τὸν λόγον αὐτοῦ, non profecto humi sedens, cum Christus loco editiori sederet: ridiculus sit, cui tale quid in mentem veniat: sed *sedens prope Iesum*: sicut Attici, qui hoc genus loquendi modo quodam imitati sunt, ἐν ποσὶ, πρὸ ποδῶν, atque etiam παρὰ πόδας dicunt esse *praesentes res*, personas, quod sciam, nunquam. Itaque, si de personis occurrat, sane non sit simplex periphrasis praesentiae, ut nec in illo Ciceroniano pro Cluent. 13. *ante pedes triumviri Manilii constituitur*: vbi sane ad sedem triumviri loco editiori respicitur. Quam rationem interpretandi firmant scriptores diuini ipsi, cum formae isti substituunt nomen personae, ut Paulus 1. Cor. XV. eodem versu iungit ὑποτάξαι ὑπὸ τὰς πόδας αὐτοῦ, quod exprimit hebraicum ירדתי תחתיו et Pl. VIII. et ὑποτάξαι αὐτοῦ. Aët. V, 9. οἱ πόδες τῶν θαυμάτων, *ii, qui sepelinere maritum tuum*, etiam Hebraeus, latine peritus, veritat, non *pedes eorum, qui* etc. Rom. X, 15. ὡς ὄρατοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιστῶν: *quam iucundi sunt nuncii pacis*, non *pedes nunciorum*, qui suaves esse non solent. Sed satis circa pedes illos hebraicos haesimus: aliarum partium exempla adiungemus, quoniam in huius rei mentionem incidimus. Masius ad Iosuae I, 8. merito ridet eos, qui argutati sunt in verbis, *non recedat liber legis* מפיך ἐν σώματος, ut οἱ ὁ vertunt, quasi ad docendi officium pertinerent, ob mentionem oris, cum nihil aliud sit, quam periphrasis personae, ut cum *labia sacerdotis*, sine vlla emphasi, pro sacerdote dicuntur. Quae per ministerium alterius sunt, in iis personam περιφράσσει per manum, ut מנין ἐν χειρὶ τωος fieri dicantur, quae sine vlla manuum opera, sed ore, verbis, pedibus, quocunque denique modo fiant, ut Aët. X, 12. 41. etc. Vnum addam ex Hoseae vaticiniis II, 4. quo maxime illustratur locus Mosaicus, ab initio positus. Meretriciam libidinem, inquit, תסר מפניה *remouebo*, ἐν προσώπῳ αὐτῆς, et adulterium מבין שריתה *ἐν μέσθ τῶν μασῶν αὐτῆς*. Sicut hic מבין שריתה nihil aliud est, nisi *ab ipsa*: non enim vereor, ne

VIII

ne quis etiam hic scrutari, et inuestigare abditam aliquam emphasin, vt in pedibus Iudae velit: sic in Mosis verbis מִבְּיַד רַגְלָיו nihil est, quam *ab ipso*, sine peculiari aliqua vi in pedum verbo intelligenda, plane vt Graecorum ἐν ποδῶν αὐτῶν, quod hinc natum et ductum est, vtque *seruus Deiotari a pedibus legatorum* h. e. ab legatis, *abductus* dicitur apud Ciceronem pro Deiot. c. 1.

Sed nihil impedit, quo minus aliud exemplum subiiciamus, quod cum superiori coniunctum sit, et simul iuuenes acuamus ad intelligendam eam, quam cum magno A. Schultensio Analogiam linguarum vocem, praestantissimum interpretandi praesidium, sed paucis cognitum apud nos aut vstratum ex iis, qui interpretari libros sacros conantur, quando, qui se ad id negotium conferunt, plerumque ne vnam quidem mediocriter callent, ne dum plures ita, vt comparisonem instituere, et ex altera alteri lucem accendere possint. Quemadmodum optimi Atticorum dicunt ἐν ποδῶν ἢ ἐκ ποδῶν, vt vel redundet plane, vel sit *e conspectu*, *e medio*, eique contrarium ἐμπροσθεν, vt *coram*, *in conspectu* significet: ita et vtuntur formulis ἐν μέσῳ, διὰ μέσῳ, ἐν μέσῳ, vt illa τῶ ἐκ ποδῶν respondeat, reliquae τῶ ἐμπροσθεν, ἀπὸ μέσῳ denique et εἰς μέσῳ, aut plane redundant, aut simplicem praesentiam significant: quod etiam imitatur latina consuetudo, imprimis poetarum, qui centies *mediam rem* dicunt πλεονασμῶς, rem simpliciter, et quemcunque eius locum aut partem: vnde non erat, quare Burmannus, Vir summus, in Aeneid. II, 240. vbi equus ille fatalis Troiae subit muros vrbs, *mediaeque minans illabitur vrbi*, *mediae vrbi* referret ad *minans* potius, quam ad *illabitur*, quia vix ingressus erat muros, nondumque in mediam urbem peruenerat: non ignarus alioqui consuetudinis latinae in hoc verbo. Nam *vrbs media κατὰ πλεονασμὸν* est vrbs quicquid intra muros est, vrbs ipsa et moenia, vt *moenia media*

dia IV, 74. *Media inter numina*, inter numina, coram numinibus IV, 204. vbi ineptit offensus ad id verbum Seruius. Sed hae formae prorsus respondent Hebraeorum consuetudini in verbis *בְּחֵדָה*, *אֵל הוֹד*, *בְּקָרְב*, *מִתּוֹד*, quae formulis istis exprimuntur a graecis interpretibus et scriptoribus Noui Testamenti, vt non dubitandum sit, quin e lingua Hebraica in Graecam illam, de qua dicimus, venerint. Nam etsi omnes linguae habent multa necessario communia, quae non statim ex altera in alteram venisse debent putari: tamen in his ita impressa est, vt in multis aliis, nota et character quidam hebraismi, vt ex illo genere censi non debeant.

Sed multo plura hebraismi vestigia sunt in Poetis graecis antiquioribus: nam de posterioribus, qui inde ab Imperii Graeci in Asia temporibus vixere, post dicitur: in Homero quidem tam multa, vt etiam quibusdam e libris sacris proficisse videretur, haud pauca et in aliis, in Pindaro, in Tragicis, praesertim in Chori cantibus, in Choro Aristophanis Comico. Quibus ita vtuntur, qui dictionem atticam esse in N. T. defendunt, vt bene graecas et atticis esse istas formas loquendi, vbi occurrant in libris sacris, contendant. Ego quidem istas, aut omnes, aut maximam partem, e lingua hebraica originem ducere arbitror, neque magis pure graecas esse, aut in populari oratione vsurpandas ei, qui attice scribere velit, quam quia Virgilius, aureae aetatis poeta, dixit, *ut clamor coelo, os humerosque deo similis*, aliaque et ipse, et alii latini poetae, similia, propterea hae formulae non graecae, sed pure latinae iure putentur, et in oratione populari, de rebus humanis diuinisque, recte vsurpentur. Non arbitror, exempla quemquam desideraturum. Magna copia est apud eos, quos dixi, scriptores, satis notos illos et obuios: vnde petent, qui volent. Ratio eius rei et causa quae sit, videamus.

Atticorum vltimas origenes ex Oriente esse repetendas, ab iisque Graeciae illatam esse linguam, vel ipsam hebraicam, vt tum erat, siue, si quis ita malit, eam, qua in Oriente vfi fuissent, non absmilem hebraicae, aut ab ea ortam, vix hodie quisquam in dubium vocabit: quippe etiam antiquissimos Atticorum iisdem, quibus in Oriente vterentur, literis vfos constat. Sed incredibile est, quantam vim habeat, vt ad ingenia vel acuenda vel obrundenda, animos vel incitandos vel retardandos, mores denique fingendos, ita ad sermonem variandum, penitusque mutandum, aer, quem spiramus, terra, quam incolimus, victus denique ipse moresque; praesertim, vbi nullis dum Grammaticorum legibus parere consuevit, quibus solis certus et constans reddi potest. Itaque etiam is, quem rudes homines ex Oriente attulerant, sermo ita est multorum seculorum decursu immutatus, vt in Orientem reuersus, veluti per colonos in Ioniam missos, non magis agnosceretur ab Orientali, siue matre, siue sorore, quam Oresten agnoscit in fabulis Electra soror. Sed vt Vlystem, quamuis ita per absentiam mutatum, vt a nemine suorum cognosceretur, tamen prodidit cicatrix, et in fabulis etiam e naeuis agnoscent liberos matres: ita lingua illa prisca non potuit ita aboleri, quin nonnulla sui vestigia relinqueret, retineretque formas quasdam dicendi, praesertim, quae non nimis ab ingenio nouo dissentirent, vnde origo eius intelligi posset. Atque ex hoc genere arbitror esse ea, quae in Atticis veteribus, qui quidem prosaica oratione vfi sunt, reperiuntur, magis consentanea hebraicae rationi, quam vt non ab ea profecta putentur.

Neque vero mirandum est, multo plura reperiri eiusdem modi in poetis, praesertim sublimioribus, velut lyricis et tragicis, quam in ceteris scriptoribus. Semper hoc poetae sibi arbitrati sunt licere, vt non modo ex antiquioribus suae gentis scriptoribus assumerent verba et formas loquendi, quae du-
dum

dum defissent vsu populi frequentari, sed etiam ex lingua ea, vnde suam natam constaret: vnde etiam docti sunt appellati. De latinis poetis notius est, quam vt demonstratione indigeat, quam multa ex antiquis poetis gentis suae, qui propiores originibus linguae suae fuissent, quam multa e graeca lingua, vnde latinam natam scirent, sumserint. Quod illos non dubitem exemplo et auctoritate graecorum poetarum fecisse. Nemo, vt opinor, primum Homerum, putat, carmen probable in eo genere scripssisse, primum Pindarum odas. Multos ante fuisse, dubitari non potest, quos aut aetas aboleuerit, aut horum gloria obscurarit; qui, cum essent minus remoti ab originibus Graecorum, plures linguae Orientalis reliquias, sublatas tum ex vsu vulgari loquendi, habuerunt, e quibus posteriores, quae viderentur, decerpserunt. Neque repugnauerim valde, si quis et Homerum, doctissimum hominum, et alios, de more illorum temporum, peregrinatos per Asiam, incidisse in libros hebraicos, atque inde hausisse putet. Erat autem, lyrae et dithyrambicae poesi tanto accommodatior illa hebraica consuetudo loquendi, quod habet permulta, ex Orientalium populorum indole, in quibus extollitur altius, quam Europaeorum fert ingenium. Atque ex illo ipso dithyrambico genere fere sunt Carmina Chori tragici et comici, vsurpantis etiam cum Lyricis Doricam dialectum, vel antiquitatis causa, et doctrinae iactatione. Nam etiam post quidam, vt Scholiastes Aristophanis ait ad Nubes v. 248. *διὰ πολυμάθειαν ἐδωρίσθησαν*: eruditionis ostentandae causa dorice loquebantur aut scribebant. Itaque plura Chori habent huiusmodi, quam reliquae fabularum partes. In quo, sicuti in aliis, desiderare soleo diligentiam vsurpantium scenicorum poetarum auctoritatem. Quae apud Aristophanem personae, velut in Nubibus Socrates, Strepsiades, Phidippides, colloquuntur, ea, concedo, esse eiusmodi, vt hinc, quid pure graecum, atticumque sit, doceri possit, si exceperis verba comica, vt *βῆσαν ἄνεσθαι*, et ea, quae,

XII

non tanquam probet, sed vt rideat, velut inepte dicta ab aliis
 suae aetatis poetis, ponit, quae sunt non pauca, etiam in
 ipsis Choris, vulgo tamen in Lexicis sub Aristophanis nomine
 posita, et hac auctoritate probata. At de iis, quae in Choris
 aut precationibus occurrunt, secus iudico. Πῆλαι Φωνῆν etsi
 apud Aristophanem bis est in Nub. 357. et 956. tamen pure grae-
 cum, et in prosa vsurpandum negem. Est enim loco priori in
 allocutione Dearum, in altero autem in carmine Chori, ductum
 ex hebraica haud dubie lingua, e qua *oi ô* ad verbum expressere.
 v. Grotius ad Galat. IV, 27. Itaque et Latini, etsi in carmine
 eandem formam imitari non dubitarunt, tamen in prosa nun-
 quam sic dixere. Est enim contra bene pureque scribendi legem.
 Ex quibus, quid talia loca ad puritatem sermonis probandam
 valeant, sponte intelligitur.

Si quis libros eorum, qui operam suam ad phrasin N. T.
 a scriptoribus graecis vel illustrandam vel vindicandam contule-
 runt, attente legat, animaduertat facile in haud paucis, exem-
 pla petita esse ex iis solis, qui sublata, cum libertate Athenien-
 sium, prisca illa attica puritate et elegantia vixere, sub Seleuci-
 dis et Lagidis, imperioque deinde Romano. Id negant Ga-
 takerus et Solanus recte atque ordine fieri, neque has aucto-
 ritates concedunt ad puritatem orationis graecae afferendam
 satis valere. Quodsi puritas graecae linguae illorum veterum
 Atticorum, vt latinae ex aureae aetatis, quam vocant, vsu,
 iudicari debet, habet eorum ratio, quo se tueatur. Sed hoc iam
 nihil ad nos. Illud quaerere lubet, vnde illa tam multa in his
 posterioribus, quorum nullum in istis Atticis vestigium com-
 pareat, multa contra in versione V. T. graeca, itemque N. T.
 libris? Fallarne multum, si ea illi ipsi versione graecae, omnino-
 que Iudaeis et consuetudine loquendi hebraicae deberi dicam?
 Satis constat, auctore Iosepho, Seleucidas inuitasse Iudaeos,
 praemiis propositis, ad sedes fortunarum in iis vrbibus ponendas,
 quas

quas ipsi condidissent, et quam celerrime frequentari cuperent: itemque Lagidas magnum eorum numerum in Aegyptum vel deuocasse, vel per vim abduxisse. Postea quam vero C. Iulius Caesar Iudaeis hoc dedit, ut in vniuersis imperii Rom. vrbibus sacra sua exercere, nemine impediante, possent, nemo ignorat, nullam Asiae, Graeciaeque urbem, praesertim quae esset mercaturae exercendae opportuna, fuisse, in qua non plures Iudaei habitarent. Quid igitur? Cum iste homines graece loqui coepissent, non ab idoneis magistris instituti, id quod eos omni modo fugisse, tradit Iosephus, sed quantum vsu qualicunq[ue] consequi potuissent, (in quo non poterat fieri, quin multa dicerent e consuetudine linguae hebraicae et versionis sacrorum librorum graecae) multumque consuetudinis haberent cum Graecis: an improbable est, ac non potius valde verosimile, multa ab iis fluxisse in ceterorum orationem, multaque per eos inuenta esse in linguam graecam, quae a prisca ratione abhorrerent? Galli, qui per Caesarem in urbem Romam inducti sunt, tam breui tempore peregrinitate infecerunt linguam latinam, ut iam Ciceroni de eo querendum videretur: ab Iudaeis autem per tot annos immo secula, nihil infusum linguae graecae credibile est? Non tam facile colorantur, qui in sole ambulant, aut in corpora morbi a contactu transeunt, quam linguae aliquid trahunt a contagione aliarum. Postquam religio Christiana venit ad Latinos, quam multa in eorum sermonem venere e latina versione sacrorum librorum? Ipsa vernacula nostra, incredibile est, quot hodie habeat ab aliarum linguarum consuetudine ducta. Quam plena est primum verbis et phrasibus, quae ex latina germanicaque versionibus librorum sacrorum, nimis verborum hebraicorum et graecorum retinentibus, irrepserunt; quorum peregrinitatem hodie vix quisquam sentit: quam multa traxit e lingua Francica, per consuetudinem legendorum librorum, qui ex ea lingua male in nostram sunt conuersi? Nuper coepta est in philosophia voce literisque tradenda vsurpari vernacula nostra: et verba formae-

XIII

que nouae loquendi, philosophorum ingenii repertae, iam etiam plebi in concionibus audiendae sunt. Itaque nihil mihi videretur verosimilius, quam per Iudaeos, cum Graecis, omnibus in locis celebrioribus, consuetudine, re, rationeque, dum ibi negotiantur, et per domos omnes, de more suo, quem nunc etiam videmus, curstant, coniunctos, plura in linguam graecam venisse, quae in antiquioribus illis Atticis non reperiantur. Vt nihil dicam de Graecis eruditis, qui libros sacros nostros legerunt, atque ea, quae placerent, imitati sunt (habet enim profecto lingua hebraica suas Veneres, dignas imitatione) siue per negligentiam, vt sit, ac temere adsumserunt.

Sed haec, vt arbitror, vestigia linguae hebraicae sunt in singulis verbis formulisque dicendi animaduersa. Quid vero? An etiam in habitu et velut forma totius orationis aliquid eiusmodi animaduertitur? Saepe miratus sum, viros doctissimos, cum de Stilo N. T. vt vocant, in vtramque partem differerent, hanc partem, quantum ego quidem repperim, non attigisse, folis verbis et phrasibus expendendis voluisse contineri. Atqui etiam in hoc linguae inter se maxime differunt. Qui volet docere, scriptores diuinos non minus bene graece scripsisse, quam veteres illos Atticos, aut saltem alios probabiles scriptores Graecos posterioris aetatis, hoc vel maxime debet ostendere; formam orationis, hoc est, modum narrandi ac differendi, colligationemque singularum partium ac membrorum, enunciations dialectici vocant, esse eandem in Nouo Test. et istis, quos dixi, scriptoribus. Puerorum, atque aliorum imperitorum, hic error est, existimare, qui verbis et phrasibus Ciceronis vratur, eum Ciceronianum, immo Ciceronem alterum esse. Veniam tam facile Cicerones fierent, multos singulis annis efficerem. Si latina illa diuinorum librorum Versio, quam Vulgatam appellamus, multos Boissios vindices nancisceretur, vt nullum in ea verbum, nulla phra-

phrasis relinqueretur, quin auctoritate boni et veteris scriptoris se tueretur: aut si quis eam plane refingeret, et omnia verba Ciceroniana efficeret: tamen ipsa Ciceroniana non esset. Si quis ex Herodoto deleteret, quicquid ibi dialecti Ionicae est, substitueretque Atticae verba, et contra in Xenophontis libro aliquo efficeret verba Ionicae dialecti omnia, tamen hunc Atticum scriptorem agnoscerem, illum non item. Forma enim vniuersae orationis in vtroque est eiusmodi, vt ille nullo modo Atticus esse possit, hic sit necessario. Itaque hoc nomine maxime produnt ignorantiam Graecifini, qui pro elegantia graeci sermonis N. T. pugnant, et nihil ibi esse volunt hebraicae consuetudinis: cum tota illa orationis compages, et forma narrandi inprimis, sit hebraica, h. e. simplex, nihil artificii habens, qualis esse solet expertium artis dicendi, a Graecis inuentae, non graeca, multo minus, attica, sicuti in versione vulgata non est latina. Ei nihil apud Graecos vspiam simile est: nisi quod ab ea minus abhorret Herodotus, quam qui post eum de rebus gestis scripsere.

Haec igitur de argumento proposito, hoc tempore, dicta sunt. Sed idem Plutarchi libellus, qui mihi haec scribendi cogitationem iniecit, argumenta Orationum suppeditauit sex alumnis disciplinae nostrae

A V G. C H R. L A N G V A G E N I O, Tor-
gauensi

C H R. F R. H A R N I S C H I O, Pretschensi

C H R I S T. T H E O P H I L O F R E G I O,
Offitienfi

P O L Y C A R P O L E B R E C H T L E C H L A E,
Haenichenfi

I O H.

XVI

IOH. CHRIST. PEZOLDO, Leucopetrensi.

IOH. GOTTLÖB MENDIO, Illeburgensi.

Demonstrare conabuntur, *quanta benignitas et sapientia diuina cernatur in eo, quod tanta laudis dulcedo atque cupiditas insita sit animis humanis: quantam adeo pestem priuatim adulatorum, bonis laudis corrumpendis, publice obrectatores laudis alienae, acerrimo virtutis stimulo subtrahendo, adferant: quanto elegantiores in laude expetenda sint artifices, musici, pictores, quam oratores atque poetae, quod hi fere populi, illi peritorum laudes expetant: omnem laudem prudenti homini debere esse suspectam: Solam Conscientiae laudantis vocem esse audiendam. Ad hos igitur audiendos, vt frequentes conueniant, qui bonis literis, iuuentuti ad rei publicae spem succrescenti, Scholae denique Thomanae fauent, vehementer rogamus.*

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Na 32.
g

vd 18

ULB Halle
005 367 468

3

55

PROLVSIO
DE
VESTIGIIS LINGVAE HEBRAICAE
IN LINGVA GRAECA
PRAEMISSA
ORATIVNCVLIS VI
IN
SCHOLA THOMANA
A. D. IX. MAII HOR. IX. A. C1D1DCCLIII.
RECITANDIS
AD QVAS AVDIENDAS
PATRONOS ET FAVTORES
HYMANISSIME INVITAT
RECTOR
IO. AVGVSTVS ERNESTI

